

4. Жорник О. Формування пізнавальної активності учнів у процесі спільної ігрової діяльності. Рідна школа, 2008. №2. С.26-28.
5. Макаренко А.С. Проблеми шкільного виховання. Методика виховної роботи. Київ, 1990. С.139-205.
6. Щербань П.М. Навчально – педагогічні ігри: Навчальний посібник. Київ: Вища школа, 1993. 120 с.
7. Падалка О. С. Педагогічні технології. О. С. Падалка, А. М. Нісімчук, І. О. Смолюк, О. Г. Шпак. Київ: Українська енциклопедія, 1985. 252 с.

Смірашевська Софія,
Тернопільський національний
Педагогічний університет ім. В. Гнатюка
Науковий керівник: канд. філол. наук І. Ф. Заваринська

МІФОЛОГІЧНІ ТА РЕЛІГІЙНІ КОМПОНЕНТИ У ПОЛЬСЬКІЙ ФРАЗЕОЛОГІЇ

Фразеологізми - це стійкі словосполучення, багатослівні фрази, якими послуговується в розмові чи не кожна людина. Вони здавна привертали увагу дослідників з усього світу. Найгрунтовніші праці знаходимо у В. Виноградова, Ш. Баллі, І. Теплякової, М. Шанського, О. Потєбні, О. Шахматова та інших.

Фразеологічний фонд поповнюється чи не щороку. Вислови політичних діячів, акторів, зірок, що стали крилатими, меми в Інтернеті, що «завірусилися» - усе це можна віднести до фразеологічних сполук. У цьому їх і складність вивчення. Фразеологізми є у кожного народу. Вони як запозичені, так і власне «народні», притаманні певній нації. Сьогодні науковці продовжують свої дослідження у цій галузі, зокрема на польсько-українській ниві.

Мета нашої статті полягає у дослідженні джерел походження польських і українських фразеологічних сполук, семантичні особливості компонентів міфонімів і біблеїзмів, визначенні проблем перекладу фразеологізмів.

Історія досліджень польських фразеологізмів розпочалася ще декілька століть тому. До 80-х років XIX століття тривав старопольський період. Він відзначився, передусім, появою першого фразеологічного словника Антона Красновського і лексикографічного Агати Пелі. Новопольський період продовжується дотепер. Це найпродуктивніший час у сфері фразеологічних досліджень. Польські мовознавці здійснили колосальний прорив, зокрема, Івона Косек відокремила декілька напрямів структур, за редакцією Юліана Кжишаговського з'явилася книга «*Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich*». Польська фразеологія стає об'єктом досліджень польсько-радянських та українських дослідників-мовознавців.

Від початку активно досліджували фразеологію з біблійними та міфологічними компонентами. Біблійні фразеологізми або біблеїми у своїй основі містять компоненти з Біблії, Святого письма, молитв, це й окремі вислови відомих релігійних діячів, образи святих тощо. У польській мові багато стійких сполук пішли з Нового і Старого Завіту. Це, наприклад: «*kainowe plemię*» [26, т. 2, с. 8], «*Jak w arce Noego*» - «*Ноїв Ковчег*» [26, т. 2, с. 627], «*Sodom and Gomorrah*» - «*Содом і Гоморра*» [51, т 2, с. 163] та інші. У польській мові всі фразеологізми умовно можна розділити на декілька груп: ті сполуки, що є точно біблійно вмотивованими, ідіоми, що є частково біблійними, тобто, Біблія виступає не джерелом, а, радше, засобом, фраземи, що знаходять свої еквіваленти в Біблії та квазі біблійні сполуки.

Фразеологізмами, що точно мають біблійне походження, є наприклад: «*Pójsć do Abrahama* (na łono, piwo i in.)» - «*пйти до Абрахама пасти кіз*» [26, т. 1, с. 4], «*wieża Babel*» - «*Вавилонська Вежа*» [57], «*Sodom and Gomorrah*» - «*Содом і Гоморра*» [51, т 2, с. 163] ; біблійно вмотивовані: «*Jaką miarą mierzysz, taką i tobie odmierzą*» - «*Якою мірою міряєш, такою й тобі відміряють*» [25], «*szczęścia jest w dawaniu niż w braniu*» - «*щастя в тому, щоб давати, а не в тому, щоб брати*» [26, с. 698]; сполуки, що знаходять свої еквіваленти в Біблії: «*od stóp do głów*» - «*від стоп до голови*» [19, с. 386], «*jak oka w głowie*» - «*як око в голові*» [27], «*zatkać komuś usta*» - «*замкнути комусь*

уста» [27]; фразеологізми, що мають квазі характер: «*chleb powszedni*» - «хліб насущний»[24, с. 55].

Поодинокі вислови ксьондзів, релігійних діячів також набули фразеологічного характеру, наприклад: «*Aby wszyscy byli jedno, Do końca ich / nas umiłował, Ducha nie gaście*» - «Полюбіть їх / нас до кінця, Духа не вгасіть!» [8, с. 211], «*Otwórzcie drzwi Chrystusowi*» - «Відкрийте двері Христові» [8, с. 211] або «*Zło dobrem zwyciężaj*» - «Перемагати зло добром» [8, с. 211].

Фразеологізми з міфологічними компонентами є відображенням світової культури. Їх джерело походження - міфи. Вони запозичили найкращі якості тієї чи іншої цивілізації, відобразили їх традиції, вірування, переконання. Польська мова як і українська, увібрала чи не найбільше міфонімів з різних народів світу, а найбільше - давньогрецьких і давньоримських. До таких слід відносити: «*przekroczyć Rubikon*» - «перейти Рубікон»[5, с. 757], «*koń trojański*» - «Троянський кінь»[35, с. 89], «*Puszka Pandory*» - «Скриня Пандори» [26, т. 2, 220], «*powracać do Itaki*» - «повертатися з Итаки»[34], «*być między Scyllą i Charybdą*» - «перебувати між Сциллою і Харибдою»[17], «*kłębek Ariadny*» - «Клубок Ариадни»[7], «*pięta Achillesa*» - «Ахіллесова п'ята» [28] та інші. У основі цих сполук - імена божеств і героїв, подій, предметів, міфічних істот тощо. Тому їх умовно можна поділити на декілька груп.

Якщо порівняти іменну кількість фразеологізмів міфонімів у польській мові, то тут переважають сполуки з чоловічими іменами. Вони становлять більшість: «*łóże Prokrusta*» - «Прокрустове ложе»[27, с. 150], «*przygody Herkulesa*» - «Пригоди Геркулеса»[7], «*Strzała Amora*» - «стріла Амура»[9, с. 15] тощо. Жіночі фраземи становлять меншість: «*riężna Helena*» - «Єлена красива»[19], «*wierna jak Penelopa*» - «вірна як Пенелопа»[44], «*planeta Wenus*» - «планета Венери» [41, с. 259]. Цікаво, що їх семантичний рівень є також не однаковим. Фраземи, що мають у своїй основі жіночі образи - менш позитивні.

У дослідження цих фразеологічних сполук виникає чимало труднощів. Перша стосується джерела їх походження, а друга - перекладу. Не всі польські

фразеологізми можна перекласти дослівно. Загалом, їм притаманна повна перекладність, часткова перекладність і неперекладність.

Фразеологізми з повною перекладністю складається переважно з біблеїзмів і міфонімів, що є загальнопоширеними, наприклад: «*puszka Pandory*» - «Скринька Пандори»[26, т. 2 с. 220], «*przekroczyć Rubikon*» - «перейти Рубікон»[5, с. 757], «*jabłko Adama (adamowe)*» - «Яблуко Адама» [15], «*jak na dłoni*» - «як на долоні»[10], «*Praca herkulesa*» - «Геркулесова праця» [42, с. 260]. Сполуки з частковим збігом лексем є мотивованими для невеликого кола людей. Такі фраземи викликають труднощі у перекладачів, адже можуть містити характерну лексему, притаманну певному регіону. У Польщі такі фразеологізми відображають особливість говору і культуру народу.

Дослівно не перекладними можна вважати вираз: «*być a i e*» - «бути вискочкою або бути надмірно правильним»[57]. При перекладі необхідно звернути увагу на особливість виразу, його походження і семантику. Перекладач повинен застосувати усю свою майстерність і знання, аби якнайточніше передати зміст фразеологічної сполуки.

Отже, польська фразеологія як частина слов'янської має безліч походжень, на 90% складається із запозичень. Її семантичні особливості обумовлені багатьма чинниками. Незважаючи на це, проблеми досліджень стійких сполук все ще є досить актуальними. Вони потребують детального опрацювання мовознавцями-дослідниками.

Список літератури:

1. Bąba S. Słownik frazeologiczny współczesnej polszczyzny. Red. Bąba S., J. Liberek . Warszawa : PWN, 2001. 1096 s.
2. Bryk. Słownik języka polskiego. PWN. URL: <https://sjp.pwn.pl/sjp/bryk-I;2446337.html>.

3. Chlebda W. Szkice o skrzydlatych słowach. Interpretacje lingwistyczne: Opole, 2005.
4. Cotterell A. Encyklopedia mitologii. Przeł. P. Taracha, B. Mierzejewska. Warszawa, 2000.
5. Dobry słownik. URL: <https://dobryslownik.pl/>.
6. Hessen D. Stypuła R. Wielki słownik polsko-rosyjski. Warszawa-Moskwa: Państwowe Wydawnictwo „Wiedza Powszechna», Wydawnictwo „Sowietskaja Encykłopedija, 1967.
7. Kirdyashkina D. V., Folomeev A. A., Maslova O. V. Jednostki frazeologiczne ze starożytnej Grecji. Słynne jednostki frazeologiczne starożytnej Grecji. URL: <https://themeformen.ru/pl/drugs-for-skin-diseases/frazeologizmy-iz-drevnei-grecii-izvestnye-frazeologizmy-drevnei-grecii/>.
8. Kopaliński W. Słownik eponimów, czyli wyrazów odimiennych. Warszawa, 2004, s. 288.
9. Kosek I. Fleksja i składnia nieciągłych imiennych jednostek leksykalnych. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, 2008.
10. Koziara S. Frazeologia biblijna w języku polskim. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, 2001.
11. Krzyżanowski J. Dzieje przysłowia polskiego w toku pięciu wieków. Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowionych polskich. T. 1–4. Red. J. Krzyżanowski, S. Świrko. Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1969–1978. 1210 s.
12. Krzyżanowski J. Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich tom 1-2, 1969–1970.
13. Krzyżyk. D. Umiejętności tekstotwórcze i językowe uczniów w pisemnych pracach maturalnych. W: Kształcenie językowe w dobie kultury masowej polisensorycznej. Red. U. Kopeć, Z. Sibiga. Rzeszów 2010, s. 149–163.
14. Krzyżyk D. Biblizmy i mitologizmy we współczesnej polszczyźnie – teoria i dydaktyka. W: „Język Polski w Liceum», z. 3, 2008-2009, s. 44–60.

15. Narodowy Korpus Języka Polskiego. Praca naukowa finansowana ze środków na naukę, 2008-2012. URL: <http://nkjp.pl/>.
16. Oleśkiewicz A. Europa języków. Związki frazeologiczne o proveniencji biblijnej i antycznej w europejskiej wspólnocie słownikowej. Kraków, 2007.
17. Puda-Blokesz M. Frazeologizmy pochodzenia mitologicznego w języku polskim (zasób, stan i perspektywy opisu), 2010. W: Perspektywy współczesnej frazeologii polskiej. Teoria. Zagadnienia ogólne. Red. S. Bąba, K. Skibski, M. Szczyszek. Poznań, s. 121–141.
18. Puda-Blokesz M. Mitologizmy frazeologiczne w języku polskim (na materiale leksykografii XX i XXI wieku). Kraków: Collegium Columbinum, 2014.
19. Sciaga.pl - edukacyjna baza. URL: <https://sciaga.pl/>.
20. Słownik frazeologiczny języka polskiego: u 2 t. Pod red. Stanisława Skorupki. Warszawa : Wiedza powszechna, 1985. T. 1. – 788 s. T. 2. – 905 s.
21. Wielki słownik języka polskiego PWN. URL: <https://wsjp.pl/>.

Інна Демелько,
Тернопільський національний
педагогічний університет ім. В. Гнатюка
Науковий керівник: канд. філол. наук, доц. С. В. Бородіца

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ НОВЕЛИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

У другій половині ХХ століття жанр новели трансформувався й оновився. Саме 60-80-ті роки під впливом шістдесятництва як явища мистецького, ідеологічного, соціального вважаємо вершинними у розвитку української малої прози.

Новела як окремий жанр стала об'єктом дослідження багатьох українських літературознавців (О. Білецький, І. Денисюк, М. Йогансен,